

סוכה לה

משה שווערד

1. הקדמת הרמב"ם למשנה

וכשתראה בתלמוד נושאים ונותנים ונחלקים על דרך העיון ומביאים ראיה על אחד מן הפירושים הללו ודומיהם כמו שאמרו על אמרו יתעלה פרי עץ הדר, ואולי הוא הרמון או הפריש או זולתו, עד שהביאו ראיה מאמרו פרי עץ ואמרו עץ שטעם עצו ופריו שוין, ואמר אחר פרי הדר באילנו משנה לשנה, ואמר אחר פרי הדר על כל מים, אין זה מפני שהדבר ספק אצלם עד שלמדו עליו בראיות אלו, אלא ראינו בלי ספק מיהושע עד עכשיו שהאתרוג הוא הניטל עם הלולב בכל שנה ואין מחלוקת בכך.

ורק חקרו על ההוראה שיש במקרא לפירוש המקובל הוזה, וכך למידותם גם על ההדס. ולמידותם שהעונש ממון הוא שחייב לשלם מי שאבד לחבירו אבר מן האיברים, וכך למידותם על בת כהן האמורה שם שהיא אשת איש, וכל הדומה לזה אינו אלא לפי היסוד הזה, והוא ענין אמרם כללותיה ופרטותיה, כלומר הענינים שתראה אותנו למדים אותן בכלל ופרט וכן ביתר שלש עשרה מדות הם קבלה ממש מסיני, אלא שאע"פ שהם קבלה ממש לא אמרו בהן הלכה למשה מסיני, שאין אנו אומרים פרי עץ הדר הוא אתרוג הלכה למשה מסיני, או חובל בחברו משלם לו ממון הלכה למשה מסיני, לפי שכבר קדם שהכלל אצלינו שכל הפירושים כולם קבלה ממש ויש להם כמו שאמרנו רמזים במקרא, או שנלמדים באחת המדות כמו שאמרנו. וכל ענין שאין לו רמז במקרא ולא אסמכתא ואי אפשר ללמדו באחת המדות, באלה בלבד אומרים הלכה למשה מסיני, ולפיכך כשאמרנו שעורין הלכה למשה מסיני הקשינו על זה ואמרנו, איך תאמר עליהם שהם הלכה למשה מסיני והרי השיעורים רמזים בפסוק ארץ חטה ושעורה, והיתה התשובה על זה שהם הלכה למשה מסיני, ואין להם שום יסוד שילמדו ממנו באחת המדות, ואין להם רמז בכל התורה, אלא הסמיכות לפסוק זה כעין סימן כדי שישמרו ויזכרו, ואין זה מענין הפסוק, והוא ענין אמרם קרא אסמכתא בעלמא, בכל מקום שנוכר.

• רמב"ם הלכות שופר וסוכה ולולב פרק ז הלכה ד

ויש מין אחר דומה לערבה אלא שעלה שלו עגול ופיו דומה למסר וקנה שלו אינו אדום וזה הוא הנקרא צפצפה והיא פסולה, ויש שם מין ערבה שאין פי העלה שלה חלק ואינו כמסר אלא יש בו תלמים קטנים עד מאד כמו פי מגל קטן וזה כשר, וכל הדברים האלו מפי השמועה ממש רבינו נתפרשו.

2. רמב"ן ויקרא פרק כג פסוק מ

(מ) פרי עץ הדר - שטעם עצו ופריו שוה. הדר, הדר באילנו משנה לשנה, וזה אתרוג, לשון רש"י. והן אסמכתות שעשו רבותינו (סוכה לה א) לקבלתם. ור"א כתב, והאמת אמרו, כי אין פרי עץ יותר הדר ממנו, ודרשו בו "הדר באילנו", אסמכתא. והנכון בעיני כי האילן הנקרא בלשון ארמית אתרוג נקרא שמו בלשון הקודש הדר, כי פירוש אתרוג חמדה, כדמתרגמינן נחמד למראה (בראשית ב ט), דמרגג למיחזי, לא תחמוד (דברים ה יז), לא תרוג, ואמרין מכל שפר ארג נכסין, ולשון חמדה והדר שוים בטעם. ונקרא העץ והפרי בשם אחד, כי כן המנהג ברוב הפירות תאנה אגוז רמון זית וזולתם, וכן זה שם העץ והפרי שניהם בארמית אתרוג ובלשון הקודש הדר...

ובטעם המצוה הזאת אמרו (תענית ב ב) על דרך האגדות, שהמינין הללו באין לרצות על המים. ועל דרך האמת, "פרי עץ הדר" הוא הפרי שבו רוב התאווה, ובו חטא אדם הראשון, שנאמר (בראשית ג ו) ותרא האשה כי טוב העץ למאכל וכי תאוה הוא לעינים ונחמד העץ להשכיל ותקח מפריו ותאכל, והנה החטא בו לבדו, ואנחנו נרצה לפניו עם שאר המינים. ...

3. חידושי הריטב"א מסכת סוכה דף לה עמוד א

גמרא תנו רבנן פרי עץ הדר עץ שטעם עצו ופריו שוה הוי אומר זה אתרוג ופרקינן ואימא פלפלין. פ"י והא ודאי קים לך דהדר היינו אתרוג ולא היו מסופקין בדבר שעשו מימות משה, אבל לפי שאמר הכתוב פרי עץ ולא אמר הדר לבדו שהוא שם האתרוג ללמדנו שהדר הזה הוא האתרוג שפריו ועצו שוה ושזה סימן והוכחה גמורה שהוא שם אתרוג אקשינן דודאי אי מהא ליכא למשמע מינה דאימא היינו פלפלין ונמצא שאין הוכחה בכתוב שזה אתרוג הוא אלא שקבלנו כן מפי השמועה, ופרקינן דודאי הוכחה גמורה היא דפלפלין ליכא למימר דפרי אחד אמר רחמנא ואין לך לומר אלא שהוא אתרוג, וכן הא דאמרין זה הדיר עד שיבואו קטנים גדולים קיימין ואמרין נמי הדר באילנו משנה לשנה לא שיהא זה הוכחה גמורה שהוא אתרוג שהרבה אילנות אחרים יש שהם כך, אלא שהקבלה העידה לנו שהדר זה אתרוג ואתרוג לשון חמדה וריגוג ובשם התואר בא הלשון להעיד על סימניו.

4. שפת אמת על סוכה דף לה/א

בגמ' ת"ר פרי עץ שטעם עצו ופריו שוה, כ' בס' כ"ת [1] דמדלא כתי' פרי מעץ או פרי העץ רק פרי עץ משמע שהיא טעם אחד, [2] ואפשר נמי שהיא כמו גז"ש מעץ פרי דכתי' במעשה בראשית דדרשו חז"ל התם שיהי' טעם העץ כטעם הפרי ופרי עץ ועץ פרי חשוב גז"ש, גם אפ"ל משום שכן הי' הציווי בבריאת האילנות שיהי' טעם העץ כטעם הפרי לכן פרי זו היא הדר:

5. כפות תמרים מסכת סוכה דף לה עמוד א

גמרא תנו רבנן פרי עץ הדר שטעם עצו ופריו שוה. י"מ דמפיק לה מיתורא דתיבת עץ דהיה לו לומר פרי הדר שהפרי הוא הדר לא העץ כך כתב הרא"ם בפ' אמור וי"ת בראשית (דף קח). ולא נהירא דאם לא היה אומר תיבת עץ לא הייתי יודע אם הוא מפרי העץ או מפרי האדמה וכן ראיתי דהקשה בס' ש"ש פרשת אמור אלא נראה דנפקא ליה דהיה לו לומר פרי מעץ הדר

ואמר פרי עץ הדר לומר שיש טעם לעץ כטעם הפרי שיש בו מרירות וחרירות וא"ת דלמא הוא לימו"ן או נרנג"ה שהעץ שוה לפרי בטעם וחרירות י"ל דעיקר פריו של הלימו"ן והנרנג"ה הוא החמוץ שבתוכו והוא מרובה על קליפתו ונמצא דעיקר פריו הוא חמוץ ואין עצו חמוץ אלא טעמו כקליפת הפרי אבל אתרוג חמוץ שבתוכו הוא מיעוטו לא נחשב לפרי ועיקר פריו הוא קליפתו והיא גסה ביותר ויש בה מרירות וחרירות וטעם עצו כטעם פריו וכן יראה האדם דהחמוץ של אתרוג הוא מועט וכ"כ מהר"מ אלשיך ז"ל סימן ק"י על יחור של אתרוג שהורכב באילן של לימון אותם אתרוגים פסולים ונתן סימן כי המורכב החמוץ שבתוכו הרבה מה שא"כ לבלתי מורכב שהחמוץ מיעוט והקליפה שלו עבה יעו"ש ולפ"ז א"ש אמאי לא פריך ואימא אתרוג מורכב דאתרוג מורכב אין טעם עצו דומה לפריו דהמורכב הוא חמוץ והר"מ אלשיך סס"י הנזכר נתקשה בזה יע"ש ולע"ד הדבר ברור כדכתיב' ודוק:

6. שערים מצויינים בהלכה

אתרוג. וראיתי בתשו' הרמ"א (סי' קיז) והובא גם בשו"ת פנים מאירות (ח"ב סי"ק קעג) דהפירות לימוני ומרנצין ג"כ דרים משנה לשנה על האילן וממין אתרוג הוא, ולכן היו מקדמונים שברכו על המורכב מהם. ובכפת תמרים כתב דגם בלימון טעם עצו ופריו שוה, אלא דתוכו דהיינו המיץ מרובה מקליפתו, והוא עיקר הפרי, נמצא דרק טעם עצו וקליפתו שוה ולא פריו. ועי' מש"כ בשמ"ב (ח"ג סי' קלו סק"ט) בענין זה.

7. תוספות הרא"ש מסכת סוכה דף לה עמוד א

לפי שאין בה היתר אכילה, ורחמנא אמר לכם לכל הנאתכם הילכך צריך שיהא מותר באכילה, אף על גב דגבי תרומה טמאה דרשינן בפרק במה מדליקין מדכתיב לך שלך תהא להסקה תחת תבשילך והכא ממעטינן מלכם תרומה טמאה כיון שאין בה היתר אכילה, וי"ל דשאני התם כיון שנשמאת ואסרה הכתוב לאכילה שייך למידרש לך לגבי שאר הנאות אבל הכא דכתיב אפרי עץ הדר שמותר לאכילה לכם ודאי דרשינן לכם שיש בו היתר אכילה, אבל לכם דכתיב אלולב על כרחין דרשינן ביה דין ממון דלא שייכא ביה אכילה, וא"ת א"כ גבי לולב של אשירה ושל עיר הנדחת למה לי טעמא משום דמיכתת שיעוריה תיפוק ל' משום דבעינן דין ממון כדפרישית [ד]לכולי עלמא גבי לולב דרשינן לכם לענין דין ממון, וי"ל דהאי דנקט כתותי מיכתת שיעורי, כדי לפסול ביום טוב שני דלא חיישינן ללכם.

8. תוספות הרא"ש מסכת סוכה דף לה עמוד א

וא"ת באתרוג של ערלה נמי תיפוק ל' דמיכתת שיעוריה דמצותו בשריפה דקחשיב ליה בתמורה פרק בתרא בהדי הנשרפין ואמרינן התם הנשרפין לא יקברו, ואפשר דאפי' מדאורייתא הוא ערלה בשריפה דילפינן לה מכלאי הכרם דכתיב ביה תקדש ודרשינן תוקד אש. ומהאי טעמא נמי תיפסל של תרומה טמאה דמצותה בשריפה ולמה לי טעמא דהיתר אכילה, וי"ל דודאי לא היה צריך ולא נחלקו בהנך טעמי לענין ערלה אלא משום דנפקא מינה לענין מעשר שני כדמסקי'.

9. שפת אמת מסכת סוכה דף לה עמוד א

... עוד אפ"ל דכיון דתרומת אתרוג אינו אלא מדרבנן נהי דבכל האיסורים כעין דאורייתא תיקנו מ"מ כיון דלהסיק תחת תבשילו מותר שפיר הוי לכם ג"כ דהא באמת אינו של גבוה דמדאורייתא לאו תרומה היא, ומכח סברא זו קשה ל' ג"כ לקמן דאמרינן דאתרוג של מע"ש לר"מ לאו לכם הוא להפוס' דמה"ת ליכא באתרוג חיוב תו"מ א"כ נהי דמידי דרבנן הוי כדאורייתא במילי דאיסורא מ"מ להיות ממון גבוה לא יתכן כיון דבאמת שלו הוא רק דנימא דהוי ממון גבוה איך מצינו שתיקנו חכמים שנעשה של גבוה משמיא מיהב יהבי משקל לא שקלי, ולכאורה י"ל דשל מע"ש היינו שנקח בכסף מע"ש שנתחלל עליו מע"ש דאורייתא מיהו ז"א דהא לקמן מבואר בגמ' דמתני' לא אתיא כר"מ ולהנ"ל י"ל דמתני' מיירי במע"ש גופי' דאינו אלא מעשר דרבנן דלכו"ע יוצאין בו כנ"ל:

10. רמב"ם הלכות מעשר שני ונטע רבעי פרק ג הלכה כד

כבר ביארנו שהמעשר ממון גבוה הוא, לפיכך אנו אומרים שהגונב מעשר שני אינו משלם תשלומי כפל והגוזלו אינו משלם חומש.

11. רמב"ם הלכות שופר וסוכה ולולב פרק ח הלכה ב

אתרוג של ערלה ושל תרומה טמאה ושל טבל פסול, של דמאי כשר שאפשר שיפקיר נכסיו ויהיה עני שמותר לו לאכול דמאי, אתרוג של תרומה טהורה ושל מעשר שני בירושלם לא יטול שמא יכשירו לטומאה, ואם נטל כשר.

12. מגיד משנה הלכות שופר וסוכה ולולב פרק ח הלכה ב

אתרוג של וכו'. דין התרומה מפורש במשנה ודין המעשר ג"כ שם לא יטול ואם נטל כשר ופסק רבינו כדברי האומר בגמרא (דף ל"ה:): שטעם לא יטול הוא מפני שמכשירה לטומאה ר"ל שע"י נטילתו בא לשומו במים עם הלולב ויוכשר:

13. רמב"ם הלכות חמץ ומצה פרק ו הלכה ח

הכהנים יוצאין בחלה ובתרומה אף על פי שהיא מצה שאינה ראויה לכל אדם, וכן יוצאין במצה של מעשר שני בירושלם, אבל אין יוצאין במצה של בכורים אפילו בירושלם מפני שהבכורים אין להם התר בכל המושבות, ומעשר שני אפשר שיפדה ויאכל בכל מקום, וכתוב +שמות י"ב+ בכל מושבותיכם תאכלו מצות מצה הראויה להאכל בכל המושבות היא שיוצאין בה ידי חובה.

14. כסף משנה הלכות חמץ ומצה פרק ו הלכה ח

כן יוצאין במצה של מעשר שני בירושלם. כתב הר' מנחם תימא דהא קי"ל כר"מ דאמר פרק האיש מקדש (קידושין כ"ד:): במעשר ממון גבוה הוא ואמר רב אסי (פסחים ל"ח.) לדברי ר"מ אין אדם יוצא במצה במעשר שני. וי"ל דס"ל כר' חייא בר אבא בפ' לולב הגזול (סוכה ל"ה.):

15. אבן האזל הלכות נזקי ממון פרק ח

הלכה א... והנה האבני מלואים ס"ל כ"ח השיג בזה על ד' המג"א שכתב דלשיטת היראים דאפי' למ"ד גזל עכו"ם מותר מ"מ אינו חשוב שלו א"כ אינו יוצא באתרוג של גזל עכו"ם אפי' למ"ד גזל עכו"ם מותר, והשיג הא"מ ע"ז דלדידן פסקינן כמ"ד לפי שאין בו היתר אכילה א"כ בגזל עכו"ם אף שאינו שלו ואין בו דין ממון אבל הא יש בו היתר אכילה, ובאמת השגתו אינה נכונה כלל, דצריך להבין איך סבר הך מ"ד לפי שאין בו היתר אכילה הא בכלי דוכתי מוכח דבאתרוג בעינן שלו, אכן הביאור פשוט דפליגי בדין לכם דאתרוג צריך להיות שלו אם הדין ממון שיש בהאתרוג צריך להיות שלו, או דסגי אם ההיתר אכילה הוא שלו הוי בזה לכם דהא לא בעינן דוקא שיהי' בהאתרוג שוה פרוטה, ולכן לא בעינן לכם שיהי' הממון שלו וסגי שיהי' זכות אכילה שלו, ולכן מע"ש בירושלם הזכות אכילה היא שלו דאין לאחר זכות לאכלו אלא להבעלים אף דהממון הוא ממון גבוה, ונמצא דצדקו דברי המג"א דגזל עכו"ם לשיטת היראים דלא קנה אף דיש בו היתר אכילה אבל אינו לכם דאין לו זכות בהיתר אכילה דהא כיון דלא קנה הגזל עכו"ם גם אחרים יכולים לאכלו ולכן ודאי אינו יוצא באתרוג.

נמצא דעיקר המחלוקת בין מ"ד לפי שאין בו היתר אכילה ומ"ד לפי שאין בו דין ממון, דמ"ד לפי שאין בו היתר אכילה סבר דסגי להיות נקרא שלו אם הדבר הוא שלו לאכילה היכי דאין צריך שו"פ ודווקא גבי קדושין ושבועת הפקדון וכה"ג דצריך שו"פ בעינן דווקא דיני ממון. אבל היכי דלא צריך דין ממון כמו גבי חלה ואתרוג סגי במה שיש לו זכות אכילה. וא"כ שפיר נוכל לומר דגם בהא דכתיב כי יגח שור איש או ושילח את בעירה הא לא בעינן דווקא שהשור המזיק יהי' שו"פ ודווקא באפקרינהו שאינו שלו כלל אינו דין שור, אבל כ"ז שהוא שלו הא לא בעינן דווקא דין ממון, ולכן שפיר גם בהמה שנקנה ממעות מע"ש בירושלם אף שהוא ממון גבוה חייבים הבעלים בנזקין, כיון דהזכות אכילה הוא שלו נקרא שור איש או בעירה, וא"כ ה"נ קדשים קלים לרבנן אף דהוא ממון גבוה מ"מ יש להבעלים זכות אכילה ולכן סברי רבנן דחייב בנזקין, ודווקא לענין קדושין ושבועת הפקדון וכה"ג היכי דהוי דין ממון בזה פליגי רבנן על ריה"ג.

16. שו"ת חתם סופר חלק ב (יורה דעה) סימן לט

...ויעיין פסחים כ' ע"א פרה של זבחי שלמים והעבירוהו במים ומה שפרש"י שם ומ"ש צל"ח פסחים שם בסוגי' דר"ה סגן הכהנים ס"ל קמ"ב והנכון והאמת בזה מה שרמז בס' קצות החושן ח"ב ס"ל ת"ו והוא ע"פ מ"ש רמב"ם פי"ב מטומאות אוכלין שאין הכשר מועיל לאוכלין כ"א ברצון בעלים דוקא וא"כ קדשי שמים אין להם בעלים שכל הזוכה משולחן גבוה קא זכי וא"כ אין שום רצון מועיל להכשיר כ"א זבחי שלמים שהם קדשים קלים אליבא דרי"הג דממון בעלים הם ומש"ה דקדק פרה של זבחי שלמים דוקא והנה אמת נכון הדבר אע"פ שאין מפורש כן בדבריו ז"ל והגאון הנ"ל בשפת אמת סקל"ב מערער בזה ולפענ"ד הפשוט כאשר כתבתי בלי שום פקפוק בעזה"י.

ולפ"ז אתרוג של מעשר שני בירושלם למ"ד משום היתר אכילה די"ח = דיוצא ידי חובה = כמבואר בסוכה ל"ה ע"א ואותו מ"ד קיל לר"מ מלרבנן דלרבנן דממון הדיוט הוא נהי דבדיעבד יי"ח מ"מ לכתחלה לא יטול מפני שמכשירו כמבואר שם בתוס' ד"ה מפני שמכשירו ולר"מ דממון גבוה הוא אפי' לכתחלה יטול דאין לו בעלים ואינו מתכשר ע"י כוונתו של זה. תבנא לדינא דלענין קליפות הסירכות ע"י בודק בקי וירא שמים יאכלו ענוים וישבעו ומ"מ שומר נפשו ירחק מכל כיוצא בזה.

17. שערם מצויינים בהלכה

הה"א אחרונה מן הג' אותיות ראשונות, אמרתי לו מה עשית, והשיב כך נוהגין במקומנו, ואני מחיתי בו וכתבתי אותו שלם, ולמחר בעת נטילת לולב ראיתי שלא היה מנענע רק הלולב ומיניו ולא האתרוג, והבנתי פתרון חלומי, וחז"ל רמזו סוד זה במדרש פ' ויקרא כו' ע"ש. וע"י בשו"ע (שם סי"א) ובבאה"ט (ס"ק כא). ומגמרא ורש"י דהכא נראה המקור שיש לנגוע האתרוג עם אגודת הלולב, וכך היו נוהגין, אלא דלדינא קי"ל דיוצאין אפילו זה אחר זה, וכמו שהבאנו לעיל (לד: ד"ה ומנין). ובכפת תמרים לעיל (לד:): כתב בהא דאר"א יכול יהא אתרוג עמהם באגודה כו', דממעטינן שלא יהא באגודה, אבל צריך לסמוך האתרוג עם הלולב, שהב"י (שם) כתב שאין לזה מקור בגמרא ובפוסקים, והוא ציין על הגמרא דהכא דאמרין מפני שמכשירה ודברי רש"י בפירושו, ותמה על הב"י שהרי מקורו כאן, והחלום אמיתי הוא, ויש ראיה מגמרא.

דף לה: מפני שמכשירה. פרש"י לקבל טומאה דאמרין במתני' לקמן (מב.) מקבלת אשה מיד בנה ומיד בעלה ומחזירתו למים בשבת, שהיו שורין האגודה בשבת כדי שלא ייבשו, וכשנוגעים באתרוג הוכשר לטומאה כו' ואסור לגרום טומאה לתרומה כו'. וכתב הב"י (או"ח סי' תרנא) בזה"ל, כתב מהר"ם מרקנ"ט צריך לסמוך האתרוג עם שאר המינין, וסוד זה נגלה אלי בחלום בליל יו"ט א' של חג בהתאכסן אצלי חסיד א' אשכנזי מהר"י ראיתי בחלום שהיה כתב השם יו"ד ה"א וא"ו, והיה מרחיק

18. שערם מצויינים בהלכה

דוקא, והוא כתב שיש חסרון בדברי רש"י והגיה בדבריו. עוד הביא משו"ת משכנות יעקב להגאון מקרלין בשיטת הר"ן דאינו מכשיר רק לכהן, ולא קשה מהא דמערכין לנויר בין ולישראל בתרומה, דיש לחלק דדוקא בעירובין שהוא דרבנן הקילו, אבל באתרוג התורה הקפידה שיהא ראוי "לכם" צריך שיהא ראוי לעצמו דוקא. ורבינו מנוח (עהרמב"ם שם) כתב, דכיון שהוא יכול ליתנו לכן בתו כהן הוי כמו שראוי לו, ואין ההיתר מפני שהוא יכול ליתנו לכהן, והוכיח הטעם לזה, ע"ש בדבריו.

עוד כתב רש"י, דאין לומר דמה"ט אם נטל אתרוג של תרומה יצא, דיש בה היתר אכילה ע"י פדיון, דהא פדיון אין לה, והאומר כן רשע הוא. וכל העובר על דברי רש"י זו מתמה, מה צורך לו לומר דרשע הוא, הול"ל דטועה הוא כדרכו במקומות אחרים, והוא גמ' מפורשת דאין מהני פדיון, ע"י במס' שבת (כה.) ובמס' יבמות (עג:). ובכפת תמרים כתב קישור דברים ע"ש ונלא הבאנו דבריו כי כבר כתבנו בהקדמה שלא להביא דברי פלפולים, ורק מה שמוכן בפשטות השכל, וכפי יסודות הראשונים שהם יסודות ההלכה.

הרי יש בה היתר אכילה. פרש"י לכהן, וישראל נמי נפיק ביה אם לקחה מכהן הואיל ויכול להאכילה לכן בתו שהוא כהן. וכן מבואר מרמב"ם (לולב פ"ח ה"ב) דכשר לכל. וכ"כ בפ"י הרע"ב. וע"י בתוס' יו"ט. והר"ן כתב אם נטל כהן שהוא שלו כשר, ומשמע דלישראל אינו כשר. והנה דברי רש"י צ"ע למה נקט הואיל שיכול ליתנו לכן בתו, ומשמע דאם אין לו נכד שהוא כהן, אינו יוצא בה ולא די שיכול ליתנו לכהן שהוא ידידו. ועוד קשה מאי שנא מהא דמערכין לנויר בין ולישראל בתרומה משום דחזיא לכהן כדאיתא במס' עירובין (ריש פ"ג) דמה"ט אין מערכין כטבל וכמעשר ראשון שלא ניטלה תרומתו, ובהקדש שלא נפדה כדאיתא שם (לא:). וראיתי שכבר עמד בזה הגאון ר' בצלאל מוילנא בספרו שו"ת ראשית בכורים (סי' ג), והביא משו"ת בנין עולם שעמד ג"כ בזה וכתב דדברי רש"י לאו

19. הרא"ש על סוכה פרק שלישי - סימן טז

...ומשמע מתוך פירושו דפטמתו ובוכנתו תרי ענייני נינהו זה בראשו וזה בעוקצו ולא בא רבי יצחק לפרש אלא להוסיף על המשנה וכ"כ הרב אלפס והרמב"ם ז"ל (פ"ח מהל' לולב ה"ז) וכן נהגינן ליפסל בשניהם כשהיה פטמא בראש האתרוג וניטלה אבל יש אתרוג שלא היתה בו פטמא מעולם ואינו נפסל בכך וכן אם ניטל העוקץ ולא נשאר ממנו כלל באתרוג פסול אבל אם נשאר בו כל דהו כשר:

20. כפות תמרים מסכת סוכה דף לד עמוד ב

נטלה פטמתו. פרש"י ראש אתרוג ודוגמתו הפטמא של רמון ע"כ ופטמא של רמון היא משנה פ"ב דעוקצין ומייתי לה תלמודא בר"פ העור והרוטב (דף קיח). ופי' פטמא של רמון הוא כמין דד ואין לפרש פטמא עוקץ דהכי קתני התם פטמא של רמון מצטרפת והנץ שלו אינו מצטרף והיינו ודאי בראש הרמון דהדד הוא פטמא והנץ שלו הם החוטים הדקים כדפי' ר"ע שם אמנם רש"י בסוגית הגמרא מייתי פי' ר"י ובס"ד לקמן נבאר יפה מה שיש לדקדק בכל הסברות אך עתה נדייק לשון המשנה דקתני ניטלה פטמתו דאמאי נקט כי האי לישנא לימא נטלה הפטמת אלא יראה דבא לרמוז מ"ש הרא"ש והטור סימן תרמ"ח על אתרוגים שאין להם פטמת מתחלת ברייתם דהם כשרים והם נכרים שיש במקום הפטמת כמו גומא מתחלת ברייתם כמ"ש המבי"ט ח"ג סימן מ"ט והרדב"ז סימן קי"א דהם כשרים דכך דרך ברייתו יעו"ש. איברא דהיה נראה לגמגם על זה מ"ש בתה"ד סימן צ"ט והביא מרן סימן תרמ"ח דאין להכשיר אותה חזוית שקורין פל"ט מא"ל וכו' יעו"ש ויראה לי דיש לחלק דבשלמא חזוית פל"ט מא"ל שנולד באתרוג מחמת שנולד בצד העלין ומדוחק העלין שהיו בצדו הולידו בו החזויות יש לפוסלו אף על גב דתחלת ברייתו כך היא משום דאתרוג זה טבעו יפה והעלין קלקלו ועשאוהו בעל חזוית דאלו לא היו עליו העלין היה גדל יפה ולפיכך דין הוא שיפסל אבל מין זה שאין בו פטמת כיון דברייתו כך היא מבלי שום סיבה דין הוא להכשירו דהדר מיקרי אפילו בלא פטמת כיון דברייתו כך היא כנ"ל

...ומ"מ הנה נתבאר דאתרוגים שאין להם פטמת מתחלת ברייתם כשרים הם ואפשר דלזה רמז התנא דקתני פטמתו ולא קתני

הפטמת

21. כפות תמרים מסכת סוכה דף לד עמוד ב

ויש אילן דמקצת האתרוגים שלו יש להם פטמתו מקצתם אין להם מתחלת ברייתם ובהנך היה נראה דהם פסולים כיון דיש באילן זה אתרוג עם פטמת זה שגדל בלי פטמת פסול ומתוך לשון אחר שהביא מרן סימן תרמ"ח יש להכשירן וצ"ע לדינא ומכאן תשובה למ"ש הרדב"ז סימן קי"א דטעם ק"ק מסתערב שבמצרים שהם מכשירים האתרוגים של מצרים שיש בהם חזוית משום דכך היא ברייתם כמו שמכשירין אתרוגים שאין להם פטמת משום דכך היא ברייתם דיש לחלק בין הנושאים כדכתיב' ומיהו יש ליישב דבריו ע"פ מ"ש ה"ה בסוף התשובה דהעולם נוהגים להכשיר אותו פל"ט מא"ל דחשיבי ממראה האתרוג ולא מיקרי אינו הדר משום כך יעו"ש ומ"מ הנה נתבאר דאתרוגים שאין להם פטמת מתחלת ברייתם כשרים הם ואפשר דלזה רמז התנא דקתני פטמתו ולא קתני הפטמת

1. תלמוד בבלי מסכת יומא דף כו/ב

אמר רבי אבא ואיתימא רמי בר חמא ואיתימא רבי יוחנן אין מנסכין מים בחג אלא בתמיד של שחר...אמר רב אשי אף אנן נמי תנינא ולמנסך אומר לו הגבה ידיך שפעם אחד נסך על גבי רגליו ורגמוהו כל העם באתרוגיהן שמע מינה

2. ריטב"א יומא דף כו/ב

וא"ת דדילמא נקט אתרוגיהן שלא חשו לכבוד מצות האתרוג ורגמוהו בהם. וי"ל דהא פשי' דכיון שהכירו בו שהוא צדוקי זהו כבודו של אתרוג לקדש בו השם לענין כזה: